

Sabbaten i bilder

Bibelns folk har sedan skapelsen firat Skaparen genom att hålla sabbaten helig. Genom alla tusentals år har några sätt att fira och minnas vad sabbaten står för tagits över från generation till generation. Bland judar idag finns en rik skatt av traditioner kring sabbaten. Här berättar vi om de allra vanligaste ur ett nytestamentligt perspektiv. Många av dessa traditioner följdes av judarna redan under Jesus tid i någon form.

För en kristen är det inte en religiös plikt att hålla dessa traditioner, som det är bland judarna. Traditionerna bär med sig spännande kunskaper om sabbaten, så se dem som ett sätt att minnas allt vad Gud ger oss i sabbatsvilan. Se dem som undervisning. Känn frihet att i din familj utveckla era egna sabbats-traditioner – inspireras gärna av dessa uråldriga.

Här tolkar jag traditionerna och bilderna med hjälp av Bibeln. Många av traditionerna får ny mening i Jesus liv och i Nya testaments undervisning. En del av de svåra saker som Jesus ibland säger i sin undervisning, får något av en förklaring i en del sabbats-traditioner.

Sabbatsljus

Sedan fångenskapen i Babylon tror man att judarna har tänt två ljus för att markera sabbatens ingång. Anledningen till att judarna fördes till Babylon i fångenskap var bl.a. för att man struntat i sabbaten (se 3 Mos. 26:34, 35 och 2 Krön. 36:21). När man blev frisläppta och återvände till Jerusalem, uppstod stränga fromhetsläror (som senare också kom till uttryck bland fariséerna på Jesus tid). Eftersom man inte fick tända eld på sabbaten menade dessa att sabbatskvällen skulle tillbringas i mörker och fasta. En trist stämning spred sig över sabbatsdagen – då skulle Gud se hur man offrade sig för att hålla hans bud. Och kanske skulle han bevara dem från olycka... Detta stämde inte med vad profeten Jesaja hade sagt om sabbaten: "Om du kallar sabbaten en fröjd, helgad åt Herren och värd att ära... då skall du få fröjdas över

Herren" (Jes. 58:13, 14). För att motverka ett sorgligt sabbatsfirande började man tända två sabbatsljus som ska påminna om de två varianterna av sabbatsbudet som ges i 2 Mos. 20 och 5 Mos. 5. Ljuset markerar inledningen på sabbaten i hemmet.

Jesus säger att han är världens ljus i Joh. 8:12 och hos honom finns vila och ro (Matt 11:28-30). Där han går fram blir det fest och tacksägelse, sabbaten är just en sådan dag. I gemenskap med Jesus, världens ljus. Så låt oss tända sabbatsljus och tänka på Jesus.

Sabbatsbröd och vin

Bröd, vin och olja nämns ofta tillsammans i Bibeln och får djupa andliga betydelser. Det är nästan så de påminner om den

treenige Guden. Jesus använder bröd och vin som symboler om sig själv, oljan är en lysande symbol för den helige Ande. Goda skördar av säd, vin och olja utlovas när Gud är nära och välsignar sitt folk, och skördarna slår fel när folket vänder sig från Gud. Bröd, vin och olja är bilder på ett rikt och välsignat liv.

Bröd, vin och olja förekom också flitigt i tempeltjänsten, både som symboler och offer. När man bakade bröd offrades alltid en liten degbit eller den första brödkakan från ett brödbak (se 4 Mos. 15:18-21).

Brödoffret och sabbatsbrödet har samma namn på hebreiska, *challah*. En judisk tradition förenar också sabbatsbrödet med skapelsen av människan, där mjölet representerar jorden. En bagare blandar det torra mjölet med vatten, precis som Gud lät "ett flöde välla fram ur jorden och vattnade marken" (1 Mos. 2:6), "då formade Herren Gud människan av jord från marken och blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse." Så brödoffret i templet, den lilla degbiten som tas från den stora degen, är en symbol på människan. När Jesus sedan kommer till jorden i mänsklig gestalt, säger han: "Jag är livets bröd" (Joh 6:35, 48). Jesus går in i männis-

kans ställe, offerar sig och ger oss liv.

De två vackert flätade sabbatsbröden påminner om den dubbla portion manna som Israels barn fick varje fredag och som skulle räcka över sabbaten (se 2 Mos. 16).

Vinet/druvjuicen är en symbol på fred och välsignelse i Bibeln. Avsaknaden av vin betyder katastrof och förföljelse. Vingården är både i Gamla och Nya testamentet en symbol på Guds folk och goda vinskördar ett tecken på en nära och försonlig relation mellan Gud och folket.

En som sörjer i Bibeln eller bland judarna rör inte vin eller druvjuice under sin sorgperiod med undantag för inledningen på sabbaten.

ten. Sabbatens festliga inledning står över alla andra omständigheter. Sabbaten är inte en dag för sorg och vinet påminner om det kommande riket, då vi får möta våra nära och kära och se Gud. Samma tanke kommer tillbaka i påskmåltiden som Jesus höll med sina lärjungar: *"nu kommer jag inte att dricka av det som vinstocken ger förrän den dag då jag dricker det nya vinet med er i min faders rike"* (Matt. 26:29). Det är inte bara i Gamla testamentet som vinet är en symbol på Guds förbund, utan kanske ännu starkare i Nya testamentet (se 1 Kor 11:25).

Sabbatskvällens bröd och vin är inte en nattvardsmåltid. Men tror du inte att den första kristna

församlingen tänkte särskilt mycket på Jesus när de samlades varje sabbatskväll kring bordet med ljus, bröd och vin?

I Bibeln "välsignar" man aldrig maten, som vi brukar göra när vi ber bordsbön. Maten i sig själv är en välsignelse och en gåva som vi tackar Gud för. Därför står det alltid att Jesus läste tackbönen över bröd och vin (se t.ex. Matt. 26:26). Följande gamla böner över bröd och vin har betts i tusentals år under sabbatskvällen (jag har lagt till en avslutning som påminner om Jesus ord om sig själv):

Välsignad är du, Herren vår Gud, universums kung, som har skapat åkerns säd
[och ger oss Livets bröd att äta].

Välsignad är du, Herren vår Gud, universums kung, som har skapat vinstockens frukt
[och ger oss Livets vatten att dricka].

Sabbatsvälsignelser

Sabbaten är redan från skapelsen familjens särskilda högtid. Adam och Eva firar sin bröllopsnatt den första sabbaten. Familjerelationerna ska särskilt vårdas och fördjupas under sabbaten – och de ensamma utan familj ska veta, åtminstone på sabbaten, att de har en familj som älskar och bryr sig om dem.

På sabbatskvällen är det en fin tradition att som förälder välsigna sina barn. Lägg dina händer på barnen, se dem i ögonen, krama om dem och säg (till en son): *"Må Gud göra dig sådan som Efraim och Manasse"* (1 Mos. 48:20) och (till en dotter): *"Må Gud göra dig sådan som Sara, Rebecka, Rakel och Lea."* Be sedan Herrens välsignelse över dem tillsammans. Det kan nog vara bra i sammanhanget att påminna sig om vilka dessa personer var i Bibeln.

Mannen kan försöka (det kan kännas ovanligt till en början) läsa Ords. 31:10-31 med inlevelse för sin hustru – sabbaten är en jämlikhetens dag och kvinnan prisas här för friheter och förmågor som kanske förvånar oss som tror att idealet för kvinnan i Gamla testamentet var underkastelse. Be också om Herrens välsignelse över varandra som man och hustru, pojkvän och flickvän. Herrens välsignelse är en kärleksförklaring från Gud till människan – prästerna uppmanas att uttala välsignelsen över Israels folk med en särskilt kärleksfull inlevelse (vilket är betydelsen i hebreiskan i 4 Mos. 6:23). Varför inte ge varandra gudomlig kärlek varje sabbatskväll?

Sabbatspsalmer

I synagogan på sabbatskvällen välkomnas sabbaten med en särskild gudstjänst. I gudstjänsten sjunger man sex psaltarspsalmer som representerar varje arbetsdag och som beskriver Gud som härskare och kung över universum (Ps. 95-99 och 29). När

man sjungit dessa psalmer, sjunger man en gammal sabbatssång som hämtar strofer ur Bibeln i de många versarna men kören går så här:

Kom, min käre vän, kom för att möta bruden.

Låt oss välkomna Sabbatens närvaro.

Sabbaten har i den judiska traditionen fler olika bilder, bl.a. bilden av en brud eller en drottning. I Uppenbarelseboken representerar bruden Guds folk på väg mot sin himmelska och eviga tillvaro, tillsammans med Lammet. När Jesus kommer tillbaka går församlingen in i Guds vila, den sabbat som Guds folk alltjämt har att vänta (Heb. 4:9). Räddningen är fullbordad och de heliga har helt och fullt accepterat den vila som Gud sedan början har erbjudit människan. Sabbaten är en försmak av Guds rike, en påminnelse om det Gud en gång skapade och det han ska återskapa.

Efter sabbatssången sjunger man den psalm som representerar sabbatsdagen. Ps. 92 (och 93) inleds med orden: "En psalm, en sång för sabbatsdagen", men psalmen själv nämner inte sabbaten. Istället prisar den Gud för hans nåd, trofasthet, gärningar och verk. Sabbaten är en dag då vi vilar från vårt verk och blir påmind om att det är Guds verk som verkligen betyder något för oss. Han räddar den som tror, inte den som förlitar sig på sina egna gärningar. I sabbaten vilar vi i Guds nåd både bildligt och bokstavligen.

Sabbatslöften

Sabbaten avslutas med en andakt som kallas havdallah på hebreiska, vilket betyder "att skilja åt". Den handlar om att skilja på det som är heligt från det som är vardagligt. Heligt i betydelsen anorlunda. Det är inte en fråga om bra och dåligt. Skillnaden mellan sabbaten och vardagarna kan liknas med den skillnad som råder mellan äktenskapsrelationen och vänskapsrelationer, Bibeln och andra böcker. Varför just åtskillnaden uppmärksammas på lördagskvällen och inte fredag kväll, beror på att havdallah skiljer den sista dagen i veckan från den första dagen i veckan som börjar. Tiden går obevekligt framåt, vi kan lätt fångas av tiden och alla bekymmer, men sabbaten får oss att stanna upp och

påminnas om att vi är skapade till Guds avbilder, vi har eviga rötter och tillgång till en frid som övergår allt.

Havdallah är en kort andakt, men rik på symboler. Man tänder ett s.k. havdallahljus, ett ljus som består av tre ljus som tvinnats eller flätats till ett. För oss som kristna är just denna enhet av tre en symbol på den treenige Guds gemenskap, men det är också en symbol på den heliga och välsignade gemenskapen vi har haft med Gud under den här sabbatsdagen. Den brinnande lågan är med utgångspunkt i skapelseberättelsens första dag, en symbol på Guds förmåga att skapa.

På bordet finns också en bägare med vin/druvjuice, precis som i inledningen av sabbaten. Man dricker inte upp vinet i bägaren denna kväll, utan smakar bara på det. Sedan släcker man havdallahljuset i vinet och sörjer i någon mening över att sabbaten går mot sitt slut.

En ask med väldoftande örter och kryddor i skickas runt och var och en drar in ett andetag av aromerna. Vi påminns om att Skaparen har gett oss livet genom att han blåst livsande i vår näsa (1 Mos. 2:7). De gröna örterna påminner om Guds underbara och sköna skapelse och doften påminner om Edens trädgård – det förlorade paradiset. Vi längtar tillbaka till nästa sabbatredan och i förlängningen till att Guds rike ska återupprättas.

Rainer Refsbäck är redaktör för tidningen Missionären.